

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

*In dit nummer:*KERKELIJK LEVEN **197***M. te Velde*Gereformeerden op
de evangelische toer?MEDITATIEF **202***J.R. Douma*

Christus in mij

WANDELEN MET GOD **203***G. Zomer Jzn.*Gewoon doen
wat Jezus zegtLITURGIE
EN GEMEENTE **205***A.L.Th. de Bruijne*

Liturgische verrijking

SCHRIFTSTUDIE **209***P.H.R. van Houwelingen*Het eeuwige Woord
(Joh. 1,1-5)SAMENLEVING **211***D.A.C. Slump*

Gedogen

en verder...

Nieuw uitgekomen

Gedicht

Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / *M. te Velde*

GEREFORMEERDEN OP DE EVANGELISCHE TOER?

De evangelische manier van denken sloot bij een deel van de gereformeerde mensen wel aan.

Reden om er samen over na te denken.

Waf is er zo aantrekkelijk in het evangelische denken? Kunnen we er van leren? Moeten we samen op de evangelische toer? Moeten we bidden om een opwekking?

Aantrekkelijk

De evangelische manier van geloven is aantrekkelijk. Waarom eigenlijk? Ik noem vier elementen.

1. *Concentratie op de eigen tijd.*
Evangelische christenen staan minder dan gereformeerden in geestelijke verbinding met vroegere generaties. Ze leven vooral in het hier en nu. Ze werken niet echt met een eeuwenoude erfenis van kerkvaders en reformatoren en confessies en kerkordes en dogmatieken.

Dat maakt het christen zijn gemakkelijker en lichtvoetiger. Je sleept geen hele koffer met traditie mee. Je draagt alleen een rugzak. Makkelijk toch? Heel aantrekkelijk voor moderne christenen. Het geeft de Evangelische Beweging een fris en eigentijds imago.

2. *Concentratie op kernthema's.*
Bij veel evangelische christenen is de inhoud van hun geloof en de boodschap die ze brengen minder breed dan in de gereformeerde kerken. Ze concentre-

ren zich op de kernthema's van de Bijbel: zonde, genade, verzoening, heilig leven, toekomstverwachting. En ze presenteren dat in overzichtelijke boekjes. Deze concentratie op hoofdzaken, op een korte dogmatiek en een bondige ethiek, is voor de mensen aantrekkelijk. Moderne mensen in een turbulente wereld hebben behoefte aan een 'basispakket' van zekerheden, die krachtig worden gepresenteerd, helder omlinnend en overzichtelijk. Daarom is 'evangelisch geloven' een aantrekkelijke optie.

3. Concentratie op jezelf. In de Evangelische Beweging is er in

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VANMIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DAS. F. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. AL. TH. DE BRUIJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J.J. DE RIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Tel. (038) 3331201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan 8 Le Cointre B.V.
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten
f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 144,50 per jaar (zeepost).
Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 11,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah. Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per m. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

het spoor van Piëtisme en Methodisme veel aandacht voor de individuele mens en voor zijn beleving. Dat sluit heel goed aan bij het denken sinds de Verlichting. Moderne mensen vinden zichzelf en hun gevoelens enorm belangrijk. En ze willen ook graag hun geloof waarneembaar en praktisch ervaren. De evangelische manier van geloven voorziet daar in. Hei is allemaal heel persoonlijk. Het laat ruimte voor je eigen keus en je eigen beleving. Je hebt minder het gevoel dat je van alles wordt voorgeschreven dan in een klassiek-gereformeerde kerk, waar men nogal hecht aan de zuivere leer en waar je als individu opgenomen bent in een gezins- en verbondsstructuur.

4. Concentratie op de groep. Bij de evangelischen ligt veel nadruk op het samenleven en werken in kleinere groepen en in (interkerkelijke en internationale) organisaties. Dat laat meer ruimte voor eigen inbreng en vormgeving. En ook voor variatie en verandering. Dit duidt goed aan bij motieven in de moderne samenleving. Minder nadruk op het collectieve en op het geregelde en continue. Minder op instituut en ambt en kerkorde. En méér flexibiliteit. Méér ruimte voor het spontane, het persoonlijke. voor diverse stijlen. Alles wat minder formeel. Liever een wat eenvoudiger en lossere manier van geloven. Dat zijn elementen die de evangelische manier van geloven en kerk zijn voor moderne mensen aantrekkelijk maken.¹

Onbekrompen teren

Kunnen en moeten wij leren van de evangelischen? Dat is een vraag die de laatste jaren zich aan ons opdringt. Je ziet sommige jongeren (en ook wel ouderen) verdwijnen

naar een evangelische gemeente. Ze zien het in de Gereformeerde Kerk niet meer zitten.

Moet dat voor ons niet een signaal zijn? Moeten wij niet veel meer nadruk leggen op persoonlijke en serieuze bekering en op beleving van het geloof? En moet ons leven niet veel meer in het teken staan van de blijdschap, van het getuigen en evangeliseren?

Op dergelijke vragen moeten we m.i. een genuanceerd antwoord geven.

Laten we in dit stuk van zaken niet eenkennig en krampachtig zijn. Er valt voor ons altijd te leren uit geschriften van buiten de gereformeerde traditie. Onze dominees gebruiken bijv. voor hun preekwerk regelmatig Bijbelcommentaren van niet-gereformeerde en zelfs Schriftkritische exegeten. Daar valt uit te leren. Als ze die maar kritisch en gelovig-zelfstandig lezen en verwerken.

Zo valt er voor ons ook te leren uit boeken van Lutherse of Anglicaanse of Roomse theologen. En evenzo kun je lering en stichting ontvangen uit bijvoorbeeld de 'Pelgrimsreize' van de Baptist John Bunyan.

We moeten daarom niet doen alsof het lezen en verwerken van boeken 'uit de evangelische hoek' al bij voorbaat verdacht en verkeerd is. Vooral als je je realiseert, dat er heel wat evangelischen zijn met een confessionele, met een calvinistische achtergrond. Bij hen komen we veel gemeenschappelijk erfgoed tegen. Zie maar mijn eerdere artikel over 'evangelisch in vijf lagen'.

Soms verschijnen er van evangelische auteurs boeken die door hun aanpak en schrijfrant ons bijzonder aanspreken. Ze vertellen dikwijls niet eens zo veel nieuws, niet veel wat we uit gereformeerde preken en godsdienstlessen en boeken nog niet wisten. Maar ze weten het soms op een manier neer te zetten, die ons hart bijzonder raakt. Je hoort de oude boodschap op een nieuwe manier.

Leren van de evangelischen? Prima, als je er **schriftuurlijke** dingen van leert. Daar is niets mis mee. Als een **'evangelisch'** boek over de genade van God of over de bekering of over christelijk leven ons goede bijbels **verantwoorde** dingen **leert**, **wees daar dan rustig blij mee**. De evangelische auteur is dan niet anders dan een instrument in het **doorgeven** van de goede boodschap van God zelf. Tegelijk moeten **we** dan natuurlijk niet doen **alsof** er **ineens** geen enkel waardevol boek in **gereformeerde** kring **meer** te vinden is over bekering en geloofsbeleving en heiliging. Alsof alle goede boeken daar **over uit** het Engels moeten worden vertaald. Alsof er **onder** ons van J.W. Roosenbrand, L. Oostdijk, C. Trimp, E.A. de Boer, R. Westerkirk, A.P. Wisse of D. Mostert nog nooit iets is gepubliceerd! En tenslotte is dan **elk** boek en geschrift (**van wie ook!**) **hier** op te **toetsen**: geeft het de **bijbelse** boodschap goed door? Als dat het geval is, dan brengt het je **een winst waar** je (**zonder** te gaan dwepen met bepaalde auteurs) diep dankbaar voor kunt **zijn**.

Signalen opvangen

Er is nog een andere kant aan de zaak. Evangelischen en gereformeerde mensen die zich door het evangelische denken aangetrokken voelen, hebben vaak veel kritiek op de kerk.

Ze vinden het er **automatistisch**, **niet warm** en blij **genoeg**, ze beleven er te weinig. De **preken** zijn dor en dood. De kerk heeft zo weinig uitstraling naar buiten toe, zeggen ze. Het **christen** zijn van veel mensen is uitwendig. Met **mede-kerkleden** praten over je geloofsbeleving **lukt** haast niet. Daarvoor **moet** je naar een conferentie of opwekkingsdag **ergens in het land**. Om bij te tanken, zoals dat heet. En de manier van doen in de kerk vindt **men** stijf en formeel, allemaal **instituten** en regels. Voor **zulke** klachten moeten **we**

niet **direct** aan de kant gaan. Er is **soms** nogal wat vlees en wereld bij. Daarom is het nuttig **om** op dit soort **kritiek** zorgvuldig **in te gaan** **en ook** op **z'n** tijd het hoogmoedige, onbarmhartige **en** kerk-verzie-kende ervan aan te wijzen. Maar over die kant wil ik het nu niet hebben.'

Wat **we** namelijk altijd **ook moeten** doen is: **ons zulke** signalen **aantrekken**. Want verkeerdheden in ons kerkelijk leven **en** ons theologiseren en onze levenswandel kunnen we nooit **bedekken** en goedpraten met kritiek op de **Evangelische Beweging!** Kritiek hebben we **zeker**. Maar dat **geeft onze kerken** en mij persoonlijk geen vrijbrief voor:

- automatisme en sleur
- lauwheid en onverschilligheid
- werelds leven en genotzucht
- gebrek aan onderling geestelijk gesprek
- **zelfingenomenheid** en wegschrijven van anderen
- **gebrek aan toewijding**
- dode orthodoxie
- **formalisme** en **gebrek aan creatief kerk** zijn
- verstarrend conservatisme

Wie meent te staan, zie toe dat hij niet valle! Laten we maar heel bescheiden zijn. En **des te krachtiger** **er naar streven** om een levende **ge-meente** te zijn. En om christen met **hart** en **ziel** te zijn. **Streven** naar verdieping van **geloof** en **liefde**.

Naar **gezonde** vernieuwing van **kerkelijke vormen** en **manieren**. Naar een goede, **een** radikaal appellerende prediking, die krachtig is en existentieel, hartelijk **vermanend** en **warm** bemoedigend. En laat er een hartelijk leven met God zijn in **onze** huizen.

Evangelisch-kritisch blijven

Daarmee is het verhaal nog niet uit. Want er is wel **degelijk** ook **een risico**, als het over 'leren van de **evangelischen**' gaat. We hebben met een deel van de **evangelischen**

veel overeenstemming in **fundamentele** stukken van het christelijk geloof.

Maar **wat** een calvinist of lutheraan of baptist evangelisch maakt, dat zit **hem** in **typisch evangelische accenten**. Kort aangeduid: in het **eenzijdig accentueren** van het **persoonlijke**, & **bekering**, de heiliging, het getuigenis, en in het anders spreken over geloofsbeleving, verbond, kerk, heiliging, en **ook** over **confessie en ambt**,

Als leren van de evangelischen onder ons gaat betekenen, dat **we** op die punten eens wat van het specifieke evangelische denken **moeten** overnemen, dan zullen we ons tegen **dit** leren krachtig moeten **verzetten!**

En dan neem ik graag een uitspraak van prof. Trimp **over uit Klank en weerklank!** 'dat een overgaan **op** het **spoor van de evangelische beweging** een vervreemding **ten** aanzien van de gereformeerde traditie zal teweegbrengen'. Deze woorden van **Trimp** bevatten een waarschuwing die **we** ons **aan** moeten trekken! En dan **gaat** het bij 'gereformeerd' niet maar **m** een **traditie**. Het gaat om **een** vaste overtuiging die op **Gods Woord** is **gegrond**.³

Overzien we de laatste 15 jaar, dan lopen **er** in de ontwikkelingen in de Gereformeerde **Kerken** bepaalde lijnen parallel met het evangelisch denken:

- prioriteit **voor** de **persoonlijke** beleving en ervaring
- **relativering** van de kerk en **nadruk op interkerkelijke** gemeenschap
- reserve ten aanzien van de **kinderdooop**
- **relativering** van de **centrale plaats** van kerkdiensten en **prediking**
- **relativering** van **ambt** en kerkrecht

Dat zijn dingen die in de **maatschappelijke** en culturele **ontwikkelingen** meekomen. En het **gaat hier**

niet om ongeoorloofde vragen. Ik zou er ook niet alleen maar in negatieve zin over willen spreken. De gestelde vragen dwingen ons om de oude keuzes opnieuw te bedenken en bij een open Bijbel opnieuw koers te bepalen. Om oudere antwoorden onbekrompen te klagen. Dat is een goede & en de inspanning waard. Er wordt onder ons her en der aan gewerkt. En het levert ook verlevendiging, vitalisering op voor het gereformeerde geloof.

Maar er zit in de ontwikkelingen dunkt me wel een tendens, die voor ons een signaal moet zijn. Zorg, dat je niet vervreemdt van de gereformeerde confessie en de gereformeerde kerk! Want dan raak je meer kwijt dan 'het gereformeerde' alleen. Dan komen wezenlijke stukken van de gezonde leer van het evangelie van Christus niet meer goed tot hun recht. Zou dat ons niet een zorg zijn?⁴

Bidden om een opwekking?

De laatste jaren hoor je onder ons nogal eens praten over de & van 'een opwekking'. Dan zegt men: 'ik bid de Here om een opwekking' of men schrijft in een blad: 'wij hebben een opwekking gedaan'.

Is dat zo? Moeten we hopen op een opwekking?

Opwekking is een begrip, dat vooral door het Methodisme en door een evangelische manier van denken is gekleurd. Bij opwekking = revival = reveil denken we aan een vrij onverwachte om zich heen grijpende beweging.

Zo'n opwekking vindt altijd plaats onder 'ingezakte' christenen en/of in een verslachte kerk die niet meer echt leeft, maar verdord en verschaald is.

Bij een opwekking worden christenen bewogen door de Heilige Geest, zodat ze opstaan uit hun dorheid en sleur-christendom. Ze bekeren zich van lauwheid in werelds leven. voortaan leven ze met een nieuw élan in een krachtig geloof

en een heilige christelijke levenswandel.

Hebben wij een opwekking nodig? In eerste instantie zou ik zeggen: ja natuurlijk! Het is heel bijbels: ontwaken uit je zonde-slaap. De werken van de duisternis afleggen. En aandoen de wapens van het licht (Ro. 13 : 11 w. en Ef. 5 : 14).

Maar dan begrijp ik dat hopen en wachten en bidden om een opwekking niet. Ongetwijfeld moet de kracht voor alle breken met de uni-de en voor alle heilig leven van God komen. Dus zullen we daar steeds hartelijk en vurig om bidden. Maar opwekking is in de Bijbel volgens mij vaak helemaal geen apart en bijzonder en eenmalig gebeuren, dat ergens in de toekomst ligt. Het is niet iets, waar je op wachten moet.

Zo'n piëtistische en methodistische manier van spreken moeten we in de gereformeerde kerken maar niet overnemen. Want zo raakt de gewone, concrete dagelijkse bekering van christenen in de schaduw. In de schaduw van een of andere plotse-linge en bijzondere werking van de Geest, waarvoor ik in de Schrift de basis niet goed kan vinden. En we gaan dingen uitstellen naar de toekomst, terwijl we er geen ogenblik mee mogen wachten!

Steeds weer opwekking

Zulk wachten op iets bijzonders leidt volgens mij de aandacht af van datgene waar het voor ons vandaag ontzettend op aankomt: directe bekering. Daarbij kan het plotse-linge en het bijzondere en ook het massale best wel eens een plaats hebben. We hoeven over een 'revival' heus niet negatief te doen.

Denk maar aan wat er in Israël onder Josia gebeurde. Of aan de plotse-linge massale bekering van Ninevé.

Ook in de kerkgeschiedenis zijn er heel gezegende opwekkingsbewegingen geweest. Maar 'opwekking' moet geen super-gebeurtenis worden, die we st- & gaan nastreven. Het moet niet iets worden dat een

hoge méérwaarde krijgt boven de continue dagelijkse bekering. En die tot een kenmerk van maatstaf wordt voor een eerste klas christelijk leven.

Opwekking moet er dagelijks zijn. Niet een opwekking. Maar als het ware een hele serie 'opwekkingen'. Een leven vol opwekking. Voortdurend het opstaan uit het zonde-graf, het breken met de zonde en het opstaan tot een nieuw leven. Door de kracht van Christus mag het één en al opwekking worden in je leven (Rom. 6; Kol. 3).

Dorheid?

Houd ik zo een noodzakelijke vernieuwing in onze gereformeerde kerken buiten de deur? Beslist niet! Maar ik zou wel willen waarschuwen voor & suggestie, alsof het in onze kerken allemaal maar een d- m en dode bedoening is. Revivaldenken brengt m'n suggestie eigenlijk altijd mee. En daar was in het verleden dikwijls aanleiding voor: een vervallen volkskerk, een kerk zonder tucht, een kerk waar de mensen stenen voor brood kregen.

Ik ontken niet, dat er in onze gemeenten en in onze eigen harten veel zonden en zwakheden zijn. Ons kerkelijk leven heeft zijn gebreken, in het leven met God in de gezinnen, in de onderlinge omgang, ja tot in het werk in prediking en huisbezoeken toe. Er is zeker geestelijke schraalheid en armoede onder ons aanwijsbaar. Maar wie hier met woorden als 'dorheid' en 'doodsheid' komt, die oordeelt volgens mij heel onbillijk en gebruikt generaliserende zware woorden. Je loopt gevaar, dat je met zulk praten heel veel gewoon gelovig gereformeerd leven van glans berooft en kapot praat. Zou dat misschien komen, doordat gemeten wordt met de maat van een 'christendom van de tweede verdieping'?

Ik mis daar de liefde wel eens in, de liefde tot zo veel broeders en zusters en (ook!) jongens en mis-

jes, die met **grote trouw dagelijks** uit de Schriften lezen en tot God bidden. Ze kunnen niet spreken van bijzondere **ervaringen** of van een aanwijsbaar moment van **omkeer in hun leven**. Maar ze dienen wel de Here in hun gewone leven en op hun **gebreklijke manier**. Ik ken ze en ik ontmoet ze elke week weer.

Elke zondag zitten ze weer op hun **plek** in de **kerk**. Thuis bij een open Bijbel en **in de kerk** bij **het** horen van het **Woord** verwachten ze hun 'opwekking', de **vitaliserende** Geest-kracht van God! Die komt niet **alleen** maar op bijzondere momenten. Maar die is er telkens, zo **vaak** het Woord **klinkt**. En die wordt in het geloof en **echt** alleen **w** !ontvangen. Dankzij de verrijzenis, de opwekking van onze Heer, **Jezus Christus**. God zij geprezen om zo veel hemelse genade die zo 'gewoon' **naar** ons **toekomst!**

Onverwijfde bekering

Moeten we dus maar niet bidden om een **opwekking**? Zeker wel! Maar dan om een **opwekking in de zin** van Romeinen 13 en Efeziërs 5. Een opwekking die nu **direct** begint. **In** de kracht van het geloof door de Heilige Geest. En die morgen **wéér** op de agenda **staat**. En **alle dagen** van ons leven. Een **opwekking** die niets anders is dan **bekering**, dagelijkse **bekering**. Die niet bij **evangeliseren** begint, maar bij het **opruimen** van het **kwaad** in eigen leven.

En laten we die bekering dan maar heel **concreet maken**.

Een **grote** wonde plek in onze **gemeenten** is het stuklopen van huwelijken. Een ander groot kwaad is het vele televisie-kijken met alles wat daar aan **vast zit**. Een **kwaad** is ook: de **vrije seksuele omgang** van jongeren met elkaar. En nog een punt: het **bijbellezen** en bidden heeft in veel gezinnen **reformatie** en verdieping nodig.

Dan is het op z'n plaats om **soms** krachtig een nieuwe start te **maken**. Zoals Gods volk in de dagen van

Josia. En in de dagen van Nehe-mia. En in de dagen van Johannes de Doper. En dan is het hoog tijd om samen te zeggen: zó kan het niet langer. En krachtig opruiming te houden in ons leven!

Wiliemand dit **opwekking** noemen, dan is mij dat best. Maar het is toch tegelijk niets anders dan **gewone bekering**. Daar hoeven we niet per se evangelische auteurs voor te lezen. **Daar** hoeven we ook geen speciale **opwekkings-bijeenkomsten** voor te houden. Daar **legt** elke **goede zondagse preek de basis voor**. En daar kun je direct in je eigen **gemeente** en in je eigen leven mee aan de slag!

Laten we om zulke bekering bidden. **Alles** van God verwachten. Maar dan vervolgens niet afwachten en klagen en wensen uitspreken. Maar er **vandaag nog een** begin mee maken. In ons eigen leven. Directe **bekering**. **Gewone** opwekking. Zou de Here God dat niet zegenen?

¹ Zie de bijdragen van G. Dekker en anderen in *Religieuze bewegingen in Nederland 9* (Amsterdam 1984).

² Vergelijk over het 'kerk-verziekende' het geruchtmakende artikel van de hervormde predikant D.G. Wiersma in het blad *Woord en Dienst*: over de harde 'hagelstenen' die in evangelische regenbuien zitten, *Nederlands Dagblad* 24 en 29 nov. 1995.

³ C. Trimp, *Klank en weerklank. Door prediking tot geloofservaring* (Barneveld 1989) 176. De argumentatie voor de geciteerde uitspraak is in & voorafgaande bladzijden te vinden.

⁴ Belangrijk en heel leerzaam voor het begripen en beoordelen van het evangelische denken zijn twee Nederlandse dissertaties: die van de Apeldoornse dogmaticus J.W. Maris, *Geloof en ervaring van Wesley tot de pinksterbeweging* (Leiden 1992) en die van de Nederlands-gereformeerde predikant A. van der Dussen, *De vrije keus? De spanning tussen vrijheid en rede in de revival-theologie van Charles Grandison Finney (1792-1875)* (Zoetermeer 1993).

N nieuw uitgekomen

Matteüs 21-28, door ds. G van den Brink (emeritus-predikant van de Nederlands Gereformeerde Kerk in Rotterdam). Dit is het derde van drie delen bijbelstudies over het **Matteüs-evangelie**. Uitgeverij Buijten & Schipperheijn Amsterdam, f 25,- (182 blz.).

Bijbels dagboek 1996, **kracht** voor elke dag. Uitgegeven door Uitgeverij De Vuurbaak Barneveld, f 16,90.

Ju en Amen, een bundel met preken van de in 1993 overleden predikant ds. T. Dekker. De preken zijn tussen 1965 en 1993 gehouden in verschillende Gereformeerde Kerken waar ds. Dekker gediend heeft. De bundel is uitgegeven door Kok Voorhoeve, f 24,50 (160 blz.).

Homosexualiteit & Kerk, 'om de voortgang van het gesprek', geschreven door &. A. Kool (red.) e.a. De schrijvers (uit de Ned. Hervormde Kerk) proberen het gesprek over homosexualiteit gaande te houden in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift. Uitgeverij Boekencentrum, f 22,50 (115 blz.).

Rapporten van deputaten aan de Generale Synode 1996.

- Studiedeputaten **eredienst**, f 24,75 (194 blz.).
 - Ad art. 19 K.O.; Bijbelvertaling; **Geestelijke verzorging** militairen; **Steenverlening** evangelisatiewerk; Oprichting IRTT, f 12,90 (67 blz.).
 - **Betrekkingen** met de buitenlandse kerken, f 19,75 (132 blz.).
- Uitgeverij De Vuurbaak.

Ik heb Paulus ontdekt. Eindelijk. Voor mij was Paulus altijd de dogmaticus die op een weinig boeiende, op een wat koele manier over het geloof schreef. Paulus was voor mij een man op afstand, iemand waar ik nooit bij zou kunnen. een reus. Paulus was voor mij de theoloog (en dan niet een van de beste soort).

Ik heb Paulus ontdekt. Paulus is een gelovige. Hij leeft in relatie met Christus. Hij kent de Gemeenschap met Hem. En daarover heeft hij geschreven. Brieven vol. Brieven waarin je Paulus recht in het hart kijkt. En dan zie je Christus. Want Paulus schrijft vanuit zijn omgang met de Zoon van God.

Ik heb Paulus ontdekt. Eigenlijk moet ik dat anders onder woorden brengen. Beter is het om te zeggen dat ik eindelijk zie dat Paulus mij laat zien wat de kern van geloven is: 'Christus leeft in mij'. Dat heb ik ontdekt.

Christus

Christus leeft in mij. Van mezelf ben ik dood. Gekruisigd met Christus. En toch leef ik. Met Hem ben ik opgestaan tot een nieuw leven. En dat nieuwe leven is een leven niet los van Christus. Het is een leven met Christus.

Leven met Christus. Nee, meer nog. Christus leeft in mij. Ik blijf wel ik. Christus blijft wel Christus. Maar er is geen afstand meer. Er is een intiem men-zijn. Van binnen. Christus in mij.

Christus leeft in mij. We horen bij elkaar: Christus en ik. Het is een sa-

men-zijn waarin het gaat om Yen en gezien worden. Horen en gehoord worden. Aanraken en aangeraakt worden. Kennen en gekend worden. Christus leeft in mij.

Ik

Christus leeft in mij. Hij maakt een ander mens van mij. ik word een ander mens door Hem. Hij vormt me om. Hij neemt gestalte in mij aan.

Vaak verzet mijn ik zich daartegen. Want ik ben er ook nog. En ik laat me maar zo niet omvormen. Mijn ik probeert de gemeenschap telkens stuk te breken. De omgang steeds onder te drukken.

Christus leeft in mij. Hij is heel nabij. Hij raakt me aan. Hij is sterker dan ik. Hij overwint me. Maar er is geen verliezer. Mijn ik wordt overwonnen. Ik word gewonnen voor Christus. Ik ben verknocht aan Christus. Hij leeft in mij.

Geest

Christus leeft in mij. Dat is een verborgenheid. De Geest is van die verborgenheid het geheim. Hij is de band tussen Christus en mij. Hij wekt mij tot leven. Door de Geest ben ik een met Christus. We vormen een eenheid in verborgenheid. We worden bijeengehouden door de band van de Geest. De Geest van liefde en vreugde en geduld en zachtmoedigheid en vrede en zelfbeheersing en ontferming en overgave.

Galaten 2 : 20

Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, (dat is), niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij. En voorzover ik nu (mg) in het vlees leef, leef ik door het geloof in Zoon van God, die mij heeft liefgehad en Zich voor mij heeft overgegeven.

Galaten 4 : 19

...totdat Christus in u gestalte verkregen heeft.

Filippenzen I : 21

Want het leven is mij Christus...

GEWOON DOEN WAT JEZUS ZEGT

G. Zomer Jzn.

W wandelen met God

'Ik ben zo moe van het christen-zijn, ik wil Jezus volgen'. Dat zei de bekende **Adrian Plass** onlangs in een interview met het *Nederlands Dagblad*.¹ Ik was juist bezig met de voorbereiding van een preek over Zondag 12. Over Christus en het christen-zijn. Wat een bevrijdende **belijdenis!** Het werd voor mezelf een preek-optijd.

Een poosje terug belde een moeder me op: 'Hebt u Clou gelezen? Over geslachtsgemeenschap voor het huwelijk. Acht van **&** tien doen het! Dat maakt me bezorgd. Ik heb een dochter van **zestien**. En ik heb nu maar een boekje op haar kamer gelegd. **Trouw** en teder, van mw. Hoek-van **Kooten**. 't Is natuurlijk niet voldoende. Ik moet met **m'n** dochter daarover aan de praat zien te komen. Maar dat is zo moeilijk. Kunt u **ons als ouders** niet helpen?' Ik zocht naar een tekst om **daarover te preken**. Ik koos voor Paulus' woord uit 1 Thes. 4: Want dit wil God: uw heiliging, dat gij u onthoudt van de hoereri, dat ieder uwer in heiliging en eerbaarheid zijn vat wete te **verwerven**, niet in hartstochtelijke **begeerlijkheid**...

De moeder was blij met de preek. **Onomwonden was daarin gezegd**, dat geslachtsgemeenschap voor het huwelijk een **zonde** is. Hoeveel stelletjes het ook doen. Het is **niet normaal!** God wil het niet. **& de Here waarschuwt tegen de risico's. Bedenk dat de vrouw het zwakke geslacht is. Pas op, breekbaar!**, lijkt Paulus te zeggen. **Laten we deze waarschuwing ter harte nemen. ik las eens bij iemand: Geslachtsverkeer zonder huwelijk tast de eer en de persoonlijkheid van de vrouw aan.** Zij is werkelijk de

meest kwetsbare op dit gebied. Daarom is het huwelijk een **vrouwvriendelijke instelling**; want het huwelijk is een **rechtsverband waar de samenleving controle op kan uitoefenen en de vrouw in bescherming kan nemen** tegen de **willekeur van de mm**. Ongehuwd samenwonenden **zetten een stolp over hun verhouding**; wat daarin gebeurt is alleen hun **zaak**. De vrouw is daar het **eerst slachtoffer van**. Lichtelijk idealistisch **geredeneerd**, zegt u? Nu, we spreken elkaar wel nader, als de schade van het verwaarlozen **van deze elementaire waarheden in volle omvang** aan de dag zal treden. Dm zullen er geen psychiatrische **klinieken** worden opgeheven, maar bijgebouwd moeten worden?

Onze God, die om een heilig huwelijk vraagt, wil ook een heilige **verkeringstijd**.

Maar hoe moet het, vroeg een meisje. Kunt u me helpen?

Dat was me ook al eens eerder g e vraagd. In een pastoraal gesprek ter gelegenheid van de aanvraag van de kerkelijke **huwelijksbevestiging**. Men bekende de wet van God te hebben overtreden. Dat was wel tijdig onderkend, maar het tij was niet meer te keren.

Zou een grensbepaling h e l p ? Je moet elkaar niet ontkleden!, zeggen de specialisten. Maar heb je dan heus de ruimte om elkaar **heerlijk onbekommerd te knuffelen**.³

Sommigen zeggen dat Gods gebod duidelijk genoeg is. En daar m — ten we ons gewoon aan houden. 'Gewoon doen wat Jezus zegt' is het motto van de evangelische 'Ware Liefde Wacht'. Deze onthou-

dingsclub nodigt haar leden uit om ervoor te tekenen: Ik geloof dat **ware liefde wacht en daarom beloof ik aan God, aan mezelf, mijn familie, degene met wie ik uitga, mijn toekomstige partner en mijn toekomstige kinderen dat ik seksueel zui-ver zal blijven tot ik mij middels een huwelijk aan iemand bind**.⁴

Zou Clou, de jeugdbijlage van het *Nederlands Dagblad*, daar wel wat in zien? Ene Mirjam wordt geciteerd. Zij wil 'uit christelijk oogpunt' als maagd het huwelijk in. 'Ja, zeker weten! En dat gaat me lukken ook!' Hoe? Nou, gewoon 'het' niet doen. Dat is ook anderen gelukt. En vraag het hen. Goed voorbeeld doet het gebod van God volgen.

Ik vraag me af of dat heus zal helpen. Een bepaalde categorie zal zich er goed bij voelen en er wel bij varen. Zij zijn de sterken, die zich zullen onderscheiden van de zwakken. En dat is jammer! Ik ben ook een beetje bang, dat ons iets voor dit onderwerp parten speelt dat ons op een breder terrein bedreigt. Laat ik het in het kader van deze rubriek **mogen benoemen als een pogen om met God te wandelen door maar gewoon Jezus te volgen**. Dat vraagt om een simpel en direct toepasbaar Bijbelgebruik. Probeer voor elke dag de Bijbel zo te verstaan, dat Gods gebod concreet voor jou duidelijk is. En zoek naar het goede voorbeeld, in de Bijbel, of in je omgeving, en doe dan maar gewoon wat Jezus zegt. Ook wordt wel zulk een prediking verwacht. Geen ellenlange betogen-de verhalen, vertel ons maar gewoon wat we vandaag moeten dóen.

Zulk een omgang met de Bijbel bedreigt de gemeenschap van de heiligen, het misleidt de sterken en het ontmoedigt de zwakken. Ik ben daarom blij met de belijdenis van Zondag 12 van de catechismus. Ik wil graag Jezus volgen. En dan hoop ik dat Hij aan mij wordt voorhouden, voorgetekend als de Christus. Dát voorbeeld enthousiasmeert.

Graag lees ik in deze tijd van Advent & profetieën van Jesaja. Neem nu die van 9 : 5, 6 en 11 : 1-5. Zulk een prediking bewerkt in mij een geloof, dat me aan Christus bind. Zo heb ik deel aan zijn Aving, en ~~an~~ ja, ~~dan~~ ~~ik~~ ik verantwoord bezig in het leven voor de Here en de omgang met de naasten.

Deze belijdenis is niet een recept dat me voor elke dag voorschrijft wat ik moet doen. Maar het brengt me wel heel dichtbij Jezus, die eens eerst tegen een jongeman zei 'kom hier' en vervolgens 'volg Mij'.

Laten we onze kinderen en de opgroeiende jongeren dit geloof leren. Dát houdt hen allemaal overeind in het leven van alla dag, of anders helpt het hen overeind.

¹ ND, zaterdag 25 november jl.

² Drs. H. de Jong, Deuteronomium dl. 2, Kampen 1987, pg. 50.

³ ND, vrijdag 17 november jl., Clou, pg. 8.

⁴ Dagblad Trouw, zaterdag 25 november, pg. 37.

Unicum

Zo waardig gaan: op de vlucht voor vijand
broedertwist of hongersnood met zonlicht
dat zindert of op weg met ruim uitzicht
op levensbehoud in het nieuwe land?

Gedicht: je leest het open met de hand
op het hart en grote ogen gericht
op verwondering. Ingelijst en dicht
bij de huid, sterk met bloedsomloop verwant.

Sluit aan in de rij, pas je tempo aan.
Draag de last op het hoofd, in evenwicht.
Zet je voet op een plek horizontaal.

Berg op, berg af: het dal met bronnentaal.
De ballingschap regeert hier ver vandaan.
Sta op en trek verder, de tred zo licht.

Lenze L. Bouwers

EXODUS, kleurenhoutdruk van Dianne Bakker

LITURGIE EN GEMEENTE

Dit wordt mijn derde artikel over liturgie. Ik ben bezig iets door te geven uit het deputatenrapport dat op de komende synode aan de orde komt. In m'n eerste artikel ging het over de vraag hoe je de Bijbel kunt gebruiken bij liturgische vragen. M'n tweede artikel noemde liturgische elementen, die vanuit de Bijbel naar voren komen. In dit laatste artikel voeg ik daar nog één aan toe, het avondmaal. Ook ga ik na hoe het rapport oordeelt over onze huidige liturgische praktijk.

Avondmaal

Vorige keer noemde ik vanuit Hand. 2 : 42 enkele punten die de gemeente en haar samenkomsten typeren. Ik liet toen 'het breken van het brood' liggen. Het is trouwens omstreken of met die maaltijd, die elke dag in meerdere huizen tegelijk plaatsvond, ons avondmaal bedoeld wordt. Toch ziet het rapport op z'n minst een verband: beide maaltijden onderhouden de gemeenschap met Christus en met elkaar. En als Lukas later over deze eerste tijd schrijft, ziet hij kennelijk de maaltijden van toen op één lijn liggen met het avondmaal dat later met regelmaat gevierd werd. Opvallend genoeg spreekt het Nieuwe Testament nauwelijks over het avondmaal: behalve in de evangeliën alleen nog in 1 Kor. 10 en 11. Daar beroept Paulus zich achter wel op de apostolische traditie (1 Kor. 11 : 23). Daarom mag je aannemen dat hij in andere gemeenten rond het avondmaal dezelfde traditie heeft doorgegeven.

Lofoffer

Twee onderdelen van de omgang met God uit het Oude Testament werpen licht op het avondmaal: pascha en lofoffer. Dat lofoffer ging gepaard met een maaltijd waaraan je bij de beker de daden van de HERE prees en tegelijk de blijdschap met elkaar deelde. Overigens vormt ook het pascha voor een deel een lofoffer. De maaltijden, waaronder het avondmaal, van de christelijke gemeente hadden die sfeer. In blijde lofprijzing op God en Christus deel je in liefde met elkaar (Hand. 2 : 46v, 1 Kor. 10 : 17v, 11 : 26, 30). Dat je avondmaal zowel met het pascha als met het lofoffer in verband kunt brengen, is belangrijk voor de vraag hoe vaak het avondmaal gevierd wordt. Het pascha vond één keer per jaar plaats, maar lofoffers werden dagelijks gebracht. De maaltijd uit Hand. 2 vond ook elke dag plaats. En korte tijd na de Nieuwtestamentische periode vierden men het avondmaal in ieder ge-

val wekelijks.

In 1 Kor. 10 waarschuwt Paulus tegen deelname aan de maaltijden in afgodentempels, omdat dat niet strookt met de deelname aan het avondmaal. Die maaltijd typeert kennelijk het christen-zijn en zal dus vaak zijn voorgekomen. In 1 Kor. 11 : 17 staat heel algemeen, dat de samenkomsten in Korinte niet tot zegen zijn, vanwege een misstand bij het avondmaal. Dat vierde men kennelijk als regel in zulke samenkomsten.

Je kunt niet hard maken – zoals sommigen proberen – dat elke samenkomst in beginsel twee brandpunten moet kennen: Schrift en tafel. De vroegste buiten-bijbelse gegevens hieromtrent – toch nog altijd jaren na Paulus – geven de indruk van twee samenkomsten: één van Woord en gebed in de ochtend en een maaltijd in de namiddag. Maar wel past het avondmaal zo vaak dat het typerend kan heten voor het samenkomen, zoals bijvoorbeeld ook onderwijs en gebed. Ook vanuit het lofoffer zie je dat. Dat bleek de climax in de omgang met God. Avondmaal is de gelegenheid om in het Nieuwe Verbond zulke lofoffers gestalte te geven.

Naar nu

Misschien verwacht u nu dat de deputaten voorstellen om de liturgie ingrijpend te veranderen. Maar op veel van de genoemde punten stellen zij vooralsnog nadere studie voor. Bovendien willen zij de bevestigende orden van dienst (Middelburg en Kampen) handhaven maar daar een derde orde aan toevoegen, die net als 'Kampen' geënt is op de Reformatie-tijd. Enkele elementen die we uit de Schrift naar voren

haalden en die nu geen **ruimte** krijgen, komen daarin **tot** hun recht. Deze werkwijze past bij het uitgangspunt, dat je moet beginnen je te verantwoorden tegenover je eigen traditie.

Bovendien moet je onderscheiden **tussen** liturgische vernieuwing en verrijking. Als je vergeten elementen ophaalt uit de Bijbel en de geschiedenis van de kerk, ben je niet aan het vernieuwen maar haal je een achterstand in. **Kerkleden** die moeite hebben met veranderingen in de huidige liturgische praktijk vergeten dat nog **wel** eens. Je denkt **gauw** dat het **gereformeerd** is om het te doen **zoals** je dat zelf **gewend was**. Maar vaak dateert die praktijk van de laatste eeuwen, en is deze anders dan in de begintijd van de Reformatie. Sommige zogenaamde 'vernieuwingen' zijn 'gereformeerder' dan elementen uit de huidige praktijk. Als je dat **beseft**, is er veel minder reden om er huiverig tegenover te staan.

Nu zijn ook echte vernieuwingen mogelijk en soms nodig. Maar om daarvoor goed **toegerust te zijn**, moet je eerst de **kracht terug winnen** die in de traditie te vinden is. Anders **kom** je **tot experimenten**, die niet gedragen worden door voldoende liturgisch besef.

Basisovertuigingen

Wel vinden de deputaten het **belangrijk** om kritisch door te spreken over een aantal (misschien **onbewuste**) overtuigingen binnen de kerken rond de eredienst.

Vaak zijn mensen bang **dat door** liturgische verrijking de preek tekort zal komen. Voor het besef van de meeste kerkgangers staat de preek **centraal**. En het is **inderdaad** een risico dat je schraalheid in de prediking **camoufleert** met een uitbundige liturgie. Juist als je met liturgie bezig bent, moet je **grote zorg blijven besteden aan &** prediking. De praktijk leert dat dit **ook heel goed** kan. Maar dat bewijst dan ook dat je liturgische **verrijking** niet bij voorbaat **kunt afdoen** vanuit de stel-

ling dat dit de prediking schaadt. Toch moeten we wel **doorpraten** over die **basisovertuiging** bij veel kerkleden. De preek is **erg belangrijk**. Maar staat de preek inderdaad **centraal**? Kun je dat volhouden in het licht van de Bijbel?

Woord centraal

Het is zuiverder om te zeggen: het Woord staat **centraal**. En dat Woord komt in de samenkomst op meerdere **manieren** naar voren. In de preek, die **overeenkomt** met het bijbelse 'voorlezen en onderwijzen in de Schriften'. Dat is onmisbaar. Want in heel de samenkomst staan Gods woorden en werken **centraal**. Onderwijs daarin is **dus de levensader** van de **gezamenlijke omgang** met God. Maar die **gezamenlijke omgang** zelf omvat meer onderdelen, hebben we ontdekt. En het **Woord moet in** al die **onderdelen** **centraal staan**.

In Kol. 3 : 16 staat: laat het Woord royaal in u wonen. Maar Paulus vult dat in met: **spreek dat woord** tot elkaar in liederen. In goede lof op God staat het Woord **centraal**. En **ook** in goede gebeden. Zelfs van het avondmaal gaat een verkondiging uit. Zo werkt het **toch** ook in de praktijk. Wij vinden de preek belangrijk omdat het daar **gaat om** de bediening van de verzoening. Maar die is gebonden aan het **Woord**. Hoe vaak trekt niet een psalm, een gebed, misschien de zegen je als kerkganger weer naar God toe? En ook als we onze schuld belijden en Christus' genade vragen, worden wij met God verzoend. Tenminste, wanneer daarin het Woord centraal staat.

De Bijbel zegt ook nergens dat het onderwijs uit de Schrift belangrijk is. In Hand 2 staat het naast gebed, maaltijd en beoefening van de gemeenschap. En als je de Bijbel overziet, krijgt de lofprijzing zeker zoveel nadruk. Die is het **hoogste doel van ons leven**, en ook van de **samenkomst**.

Op dit punt is een ander liturgisch bewustzijn **nodig**. **Laten** we niet

langer zeggen: de preek centraal. Maar: het **Woord centraal**. Daar wordt de preek niet minder van. Maar je zult bewuster **omgaan** met heel de liturgie. Dat brengt in je **omgang** met God **reliëf**, en dat betekent **winst** voor de praktijk en **beleving** van het geloof.

Verbondsgesprek?

Binnen onze kerken vergelijken we de kerkdienst **graag** met een 'verbondsgesprek'. In sommige onderdelen van de liturgie is de **HERE** aan het woord, in andere **spreeken** wij. De onderdelen van de dienst volgen **elkaar** volgens die visie op **als woord en antwoord**. **God** spreekt bijvoorbeeld in de wet, wij **antwoorden** in een lied.

Toch is dit geen gelukkige vergelijking. Waardevol is dat de kerkdienst vanuit het verbond wordt benaderd. Als je 'verbond' even weergeeft door 'gezamenlijke omgang met God', besef je dat het **deputatenrapport** ook op dat **spoor** zit. Maar het klopt niet met de Bijbel om vervolgens de onderdelen van de liturgie te **begrijpen** als een **heen-en-weer van woord en antwoord**. Noch in de tempel, noch in de synagoge, noch in de samenkomsten van het Nieuwe Testament is dat het geval.

Vanuit de Bijbel kun je de onderdelen van de samenkomst wel op andere manieren ordenen. Je kunt **aansluiten** bij de **offergang** in het Oude Testament. Daar bleek een **voortgang** van schulderkenning en verzoening naar toewijding en lofprijzing. Je kunt vanuit Hand. 2 **enkele** kernen van gemeenk-zijn in de **samenkomst** aanbrengen: onderwijs, gebed, tafel, en gemeenschap. En als je vanuit het verbond denkt, **kom je eerder op een soort tweede** ling; in het eerste deel van de samenkomst leg je meer accent op de beweging **van God naar ons**; en in het tweede deel op de beweging van ons **naar God toe**.

Maar de onderdelen van de liturgie zelf kun je **niet** indelen in 'woord' en 'antwoord'. Die beide liggen in

vrijwel elk onderdeel met elkaar verweven, waarbij hoogstens het accent kan wisselen. Prediking bijvoorbeeld is & belijden (1 Tim. 3: 15v). En belijden is mee prediken (Mat. 10: 32). Avondmaal vieren is tegelijk verkondigen (1 Kor. 11: 26). En lofliederen zingen is niet alleen antwoord aan God, maar ook woord aan mensen (Kol. 3: 16).

Gevolgen

De visie dat de kerkdienst een 'verbondsgesprek' is, heeft ook schadelijke bijwerkingen. Je ziet minder wek eigen gewicht een onderdeel van de omgang met God heeft. Daardoor stellen we bijvoorbeeld wisselende eisen in onze erediensten. Woord namens God lijkt belangrijker dan antwoord namens mensen. Zo bewaken we zorgvuldig de kwaliteit van de prediking, bijvoorbeeld door mensen vrij te stellen en speciaal op te leiden, en dat is een goede instelling. Maar als het gaat om de inhoud en vormgeving van de lofprijzing stellen we soms veel lagere eisen. De Bijbel geeft voor dat verschil geen aanleiding. Besef je dat elk onderdeel van de samenkomst een eigen gewicht heeft, dan zul je zoveel mogelijk het één doen en het andere niet nalaten. Ook bij andere onderdelen leer je dan beschikbare mogelijkheden w goed mogelijk uit te buiten. Een andere bijwerking van de woord-antwoord-visie is dat beide vooral via de voorganger als tussenpersoon lopen. De ene keer spreekt hij namens God, de andere keer namens de gemeente. Worden & gebeden, de belijdenis, de lezingen etc. zelfstandiger onderdelen, dan zul je ze ook zelfstandiger vormgeven. Als de voorganger dan niet meer in het brandpunt van een woord-antwoord-structuur staat, komt er meer ruimte om andere gemeenteleden erbij te betrekken. Dat past ook in het Nieuwe Verbond, bleek ons al eerder. Een bijwerking van de visie dat de

eredienst een gesprek is tussen God en de gemeente, is ook de mening dat de gemeente altijd als geheel moet zingen en belijden. Zo blokkeer je – anders dan in de Bijbel zelf – wisselzang en koorzang, die bijvoorbeeld in de lofprijzingen onderlinge verkondiging functioneel kunnen zijn.

Zingen

Ook rond het zingen in de eredienst bestaat mis~ — Voor velen heeft al het zingen hetzelfde karakter. Maar 'zingen' op zich is nooit een onderdeel van de dienst. Lofprijzing is bijvoorbeeld wel zo'n onderdeel. En die lofprijzing kan in meerdere vormen: sprekend én zingend. En zowel spreken als zingen kan op meerdere manieren: allemaal samen, of in afwisseling en onderlinge aanvulling, of door allemaal in te stemmen met het spreken of zingen van één. Zo kan dat bij meer onderdelen van de kerkdienst. Ook de geloofsbelijdenis, de wet, een gebed, schriftlezingen en zelfs een verkondiging kun je spreken én zingen. 'Zingen' in de kerk is op zich niets anders dan een intense en diep doordringende manier van spreken.

Orden van dienst

De deputaten willen dus de orden van dienst van Middelburg 'J3 en Kampen '75 handhaven, maar wel aanvullen met een derde orde van dienst en daarnaast de nodige studie in gang zetten op weg naar een orde van dienst waar ook andere elementen een plaats in kunnen

Ze hebben wel kritiek op 'Middelburg' en 'Kampen'. Achter 'Middelburg' blijkt geen bijbels te verantwoorden ordening van onderdelen. 'Kampen' kent die wel: na een meer onderwijzend eerste deel volgt een meer belijdeind tweede deel. Maar ondanks 'Kampen' mist in de praktijk binnen de kerken een aantal elementen die in het licht van de Bijbel belangrijk bleken.

Er is geen apart moment van schulderkenning, genadeverkondiging en toewijding aan God. Lofzeggingen op God en Christus vormen niet de bedding voor de liturgie. De verbondenheid met de schepping en met de hemelse liturgie in voorbede en lofzegging zijn er niet structureel voor in de kerkdienst. Het 'amen' functioneert niet naar z'n aard als acclamatie van de gemeente op woorden over God. De betrokkenheid van gemeenteleden met hun gaven bij onderdelen van de liturgie is niet groot, bijvoorbeeld: voorgaan in gebeden, dichterlijke of muzikale capaciteiten, vormen van ontmoeting en gesprek. Het avondmaal wordt niet frequent genoeg gevierd, en mist vaak het feestelijke karakter van een lofoffer. Het zou duidelijker in een orde van dienst geïntegreerd moeten worden, waarbij meer en kortere formulieren of inleidende formules gebruikt kunnen worden. Bovendien zou de vormgeving zo moeten zijn dat er rond het avondmaal een complete kerkdienst (met preek) mogelijk blijft. De collecte is niet herkenbaar als dankoffer gekoppeld aan het lofoffer en kent ook geen vormgeving die de waarde ervan doet beseffen. Er zijn te weinig Nieuwtestamentische liederen, gezien de uitbundigheid die de Geest typeert.

Een algemene moeite is dat het evenwicht tussen vastheid en variatie wat scheef is. De nodige vaste afspraken geven te weinig speelruimte voor afwisseling, voor het spontane en voor plaatselijke verscheidenheid. Ook reiken ze weinig verantwoorde variatiemogelijkheden aan.

De voorstellen van de deputaten komen aan deze zaken nu al tegemoet of zetten een beweging in gang om hierover door te denken.

Ontspannen en betrokken

Ik heb in drie artikelen slechts één van de hoofdstukken uit het deputatenrapport weergegeven. Andere deputaten hopen aandacht te geven

aan verdere onderdelen: bijvoorbeeld de historische verantwoording op weg naar nieuwe orden van dienst, en een beargumenteerd pleidooi voor meer gezangen. Ik hoop van harte dat binnen de kerken openheid mag bestaan om over deze zaken ontspannen én betrokken door te spreken. Laten we ons niet laten drijven door eigenbelang: progressief of behoudend gekleurd. God zelf formuleert immers het ene grote doel van ons leven en van ons samenkomen: Het volk dat Ik Mij geformeerd heb, zal mijn lof verkondigen (Jes. 43 : 21).

**Binnenkort
leverbaar**

Ds. M.J.C. Blok

Gaat de dominee voorbij?

– een boekje voor dominees en andere kerkgangers –

Een zeer actueel boek dat de gehele gemeente aangaat. Het raakt namelijk niet alleen een dominee en zijn gezin als hij overspannen wordt of als er bijvoorbeeld sprake is van disfunctioneren.

136 pag., ingenaaid, f 16,50

Prof. J. Kamphuis

Een eeuwig hallel

– de lof van God in het eeuwige leven –

In het derde boek 'Een eeuwig hallel' wordt de lijn gevolgd, die de Bijbel trekt naar de eeuwigheid en het hallel dat daar zal klinken. Met dit boek over het hallel is de trilogie over de lofzang voltooid.

200 pag., gebonden, f 28,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

HET EEUWIGE WOORD

(JOH. 1,1-5)

P.H.R. van Houwelingen

Schriftstudie

I
Johannes heeft zijn evangelie voorzien van een voorwoord, de zogenaamde proloog. In deze ouverture (1,1-18) komen alle thema's tot klinken die verderop afzonderlijk in het symfonisch gedicht van het vierde evangelie zullen terugkeren. Centraal staat het Goddelijke Woord (logos): in zijn eeuwig bestaan (vss. 1-5), in zijn komen naar de wereld (vss. 6-13) en in zijn menswording (vss. 14-18). Over elk deel een artikel dat de tekst op de voet volgt.

Vanaf het begin schept de evangelist duidelijkheid over zijn bedoeling: wat Jezus doet en zegt, zijn de eigen daden en woorden van God. Daarom begint dit evangelie in de hemel.

Het Woord was... (vss. 1-2)

In het begin schiep God de hemel en de aarde. Zo luidt de eerste regel van de Tora in het boek Genesis. Johannes sluit met de proloog van zijn evangelie daarbij aan: in het begin was het Woord (*en archè ho logos*). Het was er zelfs al voordat God hemel en aarde schiep. Het Woord ging aan de schepping vooraf. Zoals Johannes elders zegt, was het er voordat de wereld bestond (17,5) **al vanaf het begin** (1 Joh. 1,1-3; 2,13-14). Zelf had het geen begin, het Woord is ongeschapen. Dit voor-bestaan van het Goddelijke Woord is grondlegend voor heel de geschapen wereld. In het Oude Testament gaat het spreken van God vooraf aan de werkelijkheid, zoals het meest duidelijk bleek bij de schepping. God deed er niet voor eeuwig het zwijgen toe. Hij communiceert. Soms vindt een zekere verzelfstandiging

plaats van het Goddelijke spreken (Ps. 33,6; 107,20; Js. 40,8; 55,11). Verder treffen we personificaties aan van Gods wijsheid, die van eeuwigheid is (Spr. 8,22-31; Job 28,12). Ook het Woord van God heeft volgens Johannes een eigen, eeuwige bestaanswijze: naast God en bij God. Volkomen zelfstandig is dat Woord, maar tegelijk ten nauwste met God verbonden. Het is geen Goddelijke uitdrukkingvorm maar een Goddelijk wezen. En het Woord was bij God: in Gods onmiddellijke nabijheid, zodat van een persoonlijke relatie en van een directe communicatie sprake is. Omdat die twee van nature bij elkaar horen en door een hechte 'familieband' met elkaar verbonden zijn, verblijven ze ook vanouds in elkaars nabijheid (Mc. 6,3; 1 Joh. 1,2). Enerzijds is het Woord te onderscheiden van God. Het heeft een eigen, eeuwige existentie, het is een zelfstandige persoonlijkheid. Anderzijds is het Woord gelijk aan God. En wel in die zin, dat het deel heeft aan het Goddelijke leven. Het Woord was en is zelf ook God (*kai theos èn ho logos*). Er staat niet dat het Woord Godde-

lijk was, maar dal het God was.

Daarom is er geen sprake van ondergeschiktheid, zoals reeds Origenes meende. Er waren twee gelijkwaardige personen: naast de bekende God (*theos* met lidwoord) was er het Woord (*logos* met lidwoord), die eveneens God (*theos* zonder lidwoord) was.

De proloog wordt dus ingezet door een drietal korte zinnen, met steeds 'het Woord' als onderwerp en met steeds hetzelfde werkwoord ('was'). Elke lezer van het evangelie dient te beseffen **wanneer, waar** en wie het Woord was (het herhaalde is gecursiveerd):

Wanneer: In het **begin** was het **Woord**

Waar: en het **Woord** was bij God

Wie: en God was het **Woord**

In het tweede vers wordt de eerste **regel** van de proloog door Johannes samengevat naar zijn kernbetekenis voor het evangelie van Jezus Christus. Dit Woord, Hij die God was, verkeerde dus vanouds bij God (**letterlijk:** 'dit [Woord] was in het begin bij God'). Het Woord kwam niet in Gods nabijheid, het was al bij Hem toen de hemel en de aarde geschapen werden. Zelfs bij het allereerste begin was God niet alleen. Toen al verkeerde Hij in gezelschap van het Woord, vanouds zijn troetelkind (vgl. Spr. 8,30). Vandaar dat het **Woord** bij de schepping die actieve rol kon spelen, waarover in het volgende vers gesproken wordt. Maar eerst moet de lezer er goed van doordrongen zijn dat het Woord eeuwig is, dat het met God verkeert en dat het zelf God is. Het Goddelijke Woord is geen iets, geen schepingsgegeven, maar een Iemand.

Greijdanus formuleert het zo: 'Dan toch **kunnen we te beter leren beseffen**, hoe geheel **onafhankelijk deze Logos is van de wereld**, hoe Hij haar in generlei opzicht **nodig heeft**. Zij kan niet **zonder Hem**, zij kon niet ontstaan buiten Hem, zij kan niet blijven **bestaan zonder Hem**, Hij bestond eeuwig, zonder haar. Hij heeft in niets haar **nodig**'.

Zonder Woord geen mens (vss. 3-4)

Alles is door Hem ontstaan en niets ging buiten Hem om, vervolgt Johannes. Dit zijn twee **kanten van** dezelfde zaak: 'alles' staat tegenover 'niets' en 'door Hem' staat **tegenover 'buiten Hem om'**. Wat er ook **in** de schepping te vinden is, het kwam in geen geval tot stand zonder **toedoen** van het Goddelijke Woord (vgl. 1,10a: de wereld is door Hem **ontstaan**). **Hij die altijd 'was'**, maakte dat alles 'geworden is'. **Zoals** de wereld 'door wijsheid' tot stand is gebracht (Spr. 3,19-20; vgl. 8,30), **zo** heeft ook het Woord scheppende kracht. De creativiteit van het Woord is het **werk** dat God via Hem in de schepping verricht. Hij **formeert** en formuleert. Dat creatieve Woord, de **Oorsprong van Gods schepping**, is ons middel van bestaan (Kol. 1,15-18; Heb. 1,2; Op. 3,14). Het is Gods woord voor de wereld. De huidige wereld is in alle opzichten **werkelijk** onbestaanbaar zonder het Goddelijke Woord!

In vers 4 **zegt Johannes**: Het Woord is zelf het leven (11,25; 14,6; 1 Joh. 1,2). Hij is de Goddelijke **levenoorsprong**, zodat alle leven van **Hem** afkomstig of door Hem geschonken is. Het scheppen-de Woord is zelf ongeschapen, **want** het heeft leven in zichzelf. En dat leven nu is 'het licht' voor heel de mensheid. Zodra de band met het Goddelijke Woord verbroken wordt, dooft alle licht en sterft **alle** leven. Het is **dus** niet zo dat de geschapen mens eenmalig **zijn k-**staan aan het Woord te danken heeft, maar hij dankt continu zijn

existentie in de wereld **aan Hem**. Licht schept **voor** alle mensen de noodzakelijke levensvoorwaarde (vgl. 1,9b: die **ieder mens** verlicht), op elke plaats en **in** elke tijd. Daar-**om was Gods** eerste scheppingsdaad, het allereerste woord dat Hij sprak in het begin: 'laat er licht zijn'. Zo is vanaf **de schepping van de wereld** het onderscheid **tussen** licht en duisternis de **basisvoor-**waarde **geweest voor alle creatuur-**lijk leven. **Zonder** het Woord was er voor **de mensheid** geen levenslicht of levenskracht, dus geen **be-**staansmogelijkheid.

Licht voor donker (vs. 5)

Dit licht nu 'schijnt in de duisternis'. In het evangelie naar Johannes vormen licht en **donker** een **on-**verzoenlijke tegenstelling (3,19-21; 8,12; 12,35-36). Door de zonde is de nacht **gefallen over** de wereld. De mensheid heeft een sfeer van duisternis om zich heen **geschapen**. Toch **heeft God** zich alle **eeuwen** door **aan** de gevallen **mens** geopenbaard. Het heilzame licht van zijn Woord is blijven schijnen in de nacht van **de geschiedenis**, en gelukkig **gaat** dat proces nog altijd **door** (*phainai* is duratief!). Hoewel **door de** meeste uitleggers voetstoots **wordt** aangenomen dat het licht in 1,5 ziet **op de** in de **wereld** gekomen Christus, gaat het in feite nog steeds over de **lichtbron van** het eeuwige **Woord**. Pas in 1,9 wordt dit **gegeven** geconcretiseerd **als de komst van** het Licht in de wereld. **God** houdt **woord!** Hij laat **zijn** licht door niemand verduisteren. En dat Goddelijke levenslicht schijnt nog altijd. Hij (aldus Greijdanus) 'laat Zijn licht **uitstralen** in de wereld, **op** en onder de **mens-**heid, **in** de mens en daardoor is er **nog** licht en **kennis** en leven en blijdschapen genieting in de **we-**reld en **voor** de mens ondanks hun zondigheid en verdorvenheid, en **al-**les **wat** met de naam licht verbonden is en daardoor wordt **aange-**duid. Licht schijnt in de wereld in, **rondom** en **over** de mens'.

De duisternis heeft het licht echter niet 'gegrepen' (*katelaben*), **zegt** Johannes. Maar wat moeten **we** precies **onder** 'grijpen' verstaan? Dit kan op **twee** manieren worden opgevat:

- a grijpen **met** de hand = overmeesteren, overwinnen.
- b grijpen met het verstand = begrijpen, aannemen.

Tegenwoordig bestaat de neiging om betekenis b te kiezen, maar **van-**ouds **heeft men sinds Origenes aan betekenis a de** voorkeur **gegeven**. **Van** beslissend belang daarbij is wat Jezus zelf in dit **verband heeft gezegd volgens 12,23**: 'Loop **zo-**lang **u** het licht nog hebt en laat u niet **door de duisternis** overvallen' (*hina mè skotia humas katalabèi*; vgl. ook enkele handschriften in 6,17). Duisternis is méér dan alleen afwezigheid van licht. Het **is** een agressieve **macht** die mensen onverhoeds aanvalten overmeestert. Maar het licht van het Goddelijke Woord dat in de wereld schijnt, is onoverwinnelijk. Het kan – zo is **steeds** gebleken – door de macht van de duisternis niet geabsorbeerd of verzwolgen worden. **Goddank** is de duisternis er nooit in geslaagd de eeuwige vlam van het Woord te doven!

Er zijn voor deze uitleg **nog diverse andere argumenten te** noemen.

1 Zo wordt het accentverschil tussen *phainai* (duratief) en *katelaben* (aoristus) in het Grieks meer gehonoreerd: het licht schijnt nog altijd, omdat het overmeesteren is mislukt.

2 Het begrip 'duisternis' heeft nu tweemaal dezelfde, letterlijke betekenis. De beide helften van 1,5 vormen daardoor elkaars keerzijde, zoals in 1,2: het licht schijnt in de duisternis, zonder ooit door die duisternis te zijn opgeslokt.

3 De vaak aangehaalde parallel met 1,10-11 en 1 Joh. 2,8 is van twijfelachtige waarde, aangezien in deze teksten andere werkwoorden worden gebruikt.

4 In de betekenis 'begrijpen' zouden we in het Grieks eerder een vorm van het medium verwacht hebben (zie Hnd. 4,13; 10,34; Ef. 3,18).

5 Wanneer 1,1-5 een eenheid vormt, **wu** het slot klinken als een schrille **dis-**sonant aan het eind van een hooggestemde lofzang.

In dit artikel werd verwezen naar S. Greijdaus, *Capita Selecta Dogmatica* aan de hand van de *Johanneïsche geschriften. Dogmatische en exegetische verhandeling in verband mei de proloog van Johannes' evangelieverhaal* (verslag en uitgave geheel buiten verantwoordelijkheid van prof. Greijdanus door NB en C.v.V.). Kampen z.j.

Samenleving

Gewetenswroeging

Iedere morgen fiets ik van Utrecht CS naar mijn werk. Deze afstand kan in ongeveer tien minuten worden afgelegd. Preciezer kan het niet, omdat de weg **maar liefst elf keer kan worden onderbroken door een rood verkeerslicht**.

Op vijf knooppunten is het **zonneklaar** dat het verkeerslicht een functie heeft. Over de rest kun je twis-

ten. Feit is dat iedere fietser die zich in de ochtendspits iets aantrekt van de zes **betwistbare** verkeerslichten en dus keurig bij rood zijn fiets voor de streep tot stilstand brengt, niet alleen gevaar loopt te worden aangereden door achteropkomend verkeer, maar zichzelf volstrekt belachelijk voelt. Eenzaam wachtend voor een rood licht, terwijl men links en rechts wordt gepasseerd. In de tussentijd is er niet of nauwelijks een auto die je (fiets)pad kruist, dus de zinloosheid springt in het oog. Hoe sterk is de eenzame fietser, of beter gezegd de niet-fietser?

U begrijpt iets van het gewetensconflict dat iedere dag moet worden overwonnen. En ik beken u dat ik er niet in slaag mij elke keer aan de over mij gestelde overheid te onderwerpen.

Wat doet de overheid?

De tragiek wordt sterker als ik u vertel dat het meermalen is voorgekomen dat bij de rood oplichtende verkeerslichten politie-agenten stonden. Zij hadden voor heel veel belangstelling, maar niet voor de massale overtreding van de wegenverkeerswet. Het liet hen volstrekt

Deze praktijk is symbolisch voor de wijze waarop soms door overheid en burger met & in ons land geldende rechtsregels wordt omgegaan. Niet alle rechtsregels behoeven blijkbaar te worden gehandhaafd. Er is ruimte voor & burger om in concrete omstandigheden te beslissen dat hij de wet niet zal gehoorzamen, zonder dat hij daarvan de gevolgen ondervindt.

De overheid gedooft in meer of mindere mate dat wetsregels worden overtreden, maar afschaffen gaat blijkbaar te ver.

Geen uitzondering

Het voorbeeld is natuurlijk betrekkelijk onschuldig. Maar het is wel een voorbeeld dat met vele – minder onschuldige – is te vermenigvuldigen.

Een kleine bloemlezing.

De commissie Van Traa heeft duidelijk gemaakt dat de politie, die dan niet met uitdrukkelijke toestemming van & verantwoordelijke leden van het Openbaar Ministerie, bewust heeft meegewerkt aan het op de markt brengen van grote hoeveelheden verdovende middelen. In honderden 'Coffeeshops' wordt openlijk gehandeld in (soft)drugs zonder dat de overheid ingrijpen als een reële mogelijkheid ziet. De Opiumwet en het Wetboek van Strafrecht laten beide praktijken niet toe.

Vele ondernemingen zijn in vol bedrijf zonder te beschikken over een geldige milieuvergunning. Deze bedrijfsvoering wordt, al of niet voor een beperkte periode, door de overheid gedoogd, soms met een uitdrukkelijke schriftelijke verklaring. Het doden van mensen die, naar eigen oordeel of dat van anderen, on-

draaglijk lijden wordt door de overheid onder bepaalde omstandigheden uitdrukkelijk toegelaten, zonder dat de Strafwet aan deze praktijk wordt aangepast. Ook de abortuspraktijk in Nederland voldoet bij lange na niet aan de grenzen die daaraan in de wet zijn gesteld. En men weet dat.

Gevolgen

De voorbeelden zijn natuurlijk van ongelijk gewicht. Ook over de meer relevante taxatie kun je heel verschillend denken. Op zichzelf zijn er voor een gedoogbeleid ten aanzien van een aantal situaties best goede redenen te bedenken.

Waar het mij echter om gaat, is dat er kennelijk een praktijk is gegroeid, waarbij namen worden geformuleerd, maar waarbij tegelijk door overheid en burger openlijk wordt aanvaard dat men zich daaraan niet hoeft te houden. De ene norm is de andere niet. Er bestaat blijkbaar onderscheid tussen normen waaraan je je moet houden, normen waaraan je je soms wel en soms niet moet houden en normen waaraan je je niet hoeft te houden. Het moeilijke is echter dat je aan de norm zelf niet kunt zien tot welke categorie ze behoort.

Iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen

Deze zin kent iedereen. Het is alleen niet duidelijk waar die vandaan komt. Wat daar verder ook van zij, in ieder geval is het veel te simpel om te denken dat je in de wet kunt lezen wat mag en niet mag. De werkelijkheid is weerbarstiger. Niet alleen omdat wetten vaak onduidelijk zijn en daarom in

de rechtspraak moeten worden uitgelegd. Maar ook omdat de ene rechtsregel veel dwingender is dan de andere. Er zijn blijkbaar ook regels die niet of niet altijd behoeven te worden nagekomen.

Deze praktijk heeft grote gevolgen. Het is niet meer vanzelfsprekend dat door de overheid gestelde regels worden gehandhaafd. Sommige hebben in concrete gevallen niet meer dan symbolische waarde. Ze gelden officieel wel, maar je hoeft je er niets van aan te trekken.

Het is niet gewaagd vast te stellen dat het gezag van de overheid daarmee wordt uitgehold. Want wie zal nu bepalen wanneer je wel luistert en wanneer niet. Waarom zou ik voor een rood licht stoppen als ik zelf daarvan niet het nut zie? Dat het in de wet staat is immers geen zelfstandig argument!

Kenlering?

Op 11 oktober jl. organiseerde Justitie in het Kurhaus een symposium onder de titel 'De crisis in de gedoogcultuur'.

In een overigens positief getoonzet betoog, stelde de minister van justitie, mevrouw Sorgdrager, vast dat door het aanpassen van de norm aan de praktijk het gevaar dreigt, dat die norm uiteindelijk haar kracht geheel verliest, ook op gebieden waar & nadrukkelijk niet de bedoeling is.

De rechtsfilosoof prof. dr. R. Foqué noemde 'gedogen' kenmerkend voor de huidige, versplinterde postmodernistische maatschappij, waarin de wetgever geen expliciete normen meer stelt, maar 'als een soort pizzakoerier door de samenleving crosst en hier en daar wat wetgeving dropt om althans de grootste nood te lenigen'. Hoewel in de huidige complexe grootschalige samenleving 'zekerheid' een illusie mag blijken, meent hij wel dat gedogen voor & rechtsorde die geloofwaardig wil blijven in zeer

uitzonderlijk verschijnsel moet blijven.

Er zijn tekenen die er op wijzen dat langzamerhand het besef begint door te dringen dat we wellicht te ver zijn doorgeschoten.

De noodzaak van het formuleren van duidelijke criteria bij het gedogen wordt alom gevoeld.

De vraag is evenwel of we niet een stapje verder moeten. De overheid moet duidelijk zijn, zowel in haar normen als in haar wil om die te handhaven. Het gaat toch om de geloofwaardigheid van & overheid en de rechtsorde?

Daarom dient de overheid zich altijd eerst af te vragen of de norm die zij in een wet wil vastleggen het waard is om gehandhaafd te worden. Als daarop geen overtuigend ja komt, dan moet ernstig worden overwogen van wetgeving af te zien.

Wordt de vraag met ja beantwoord, dan moet ook handhaving plaatsvinden.

Niets is wettiger voor het gezag van degenen die over ons gesteld zijn dan het permanent overtreden

van de door hen gestelde regels en dat dan beschouwen als de gewoonste zaak van de wereld.

Moeder: 'Jantje, als je een snoepje wilt, moet je het eerst vragen. Anders is het stelen.'

Jantje: 'Mama, ik pak elke dag twee snoepjes uit de trommel!'

Mama: 'Jantje, als je het maar bij twee laat!'

Jantje: mompelt wat.

Over geloofwaardigheid gesproken! Toch is dit soms het beeld van de overheid. Ter overdenking, ook voor ons als burgers.

HOTEL 'DREYEROORD'
OOSTERBEEK
tel. 026-3333169

**Het hotel waar mevrouw zich UIT
en meneer zich THUIS voelt**
Fam. Van der Straaten

Abonnementsgeld over 1996

Geachte abonnee,

U ontvangt één dezer dagen de acceptgiro, waarmee u het abonnementsgeld over de komende periode kunt voldoen.

De abonnementsprijs is niet verhoogd.

We danken u bij voorbaat hartelijk voor uw tijdige betaling!

Uitgeverij OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

M

meegelezen

Hoe geven we het evangelie door?

Het septembernummer van het evangelische *Soteria* bevatte een lang artikel van prof. K. Runia over de uitdaging van de moderne wereld voor de kerk. Hij beschrijft daarin hoe onze wereld gesecculariseerd is en wat dat inhoudt. Is de situatie voor de evangelieprediking nu hopeloos? Nee, zegt Runia, het is beslist onjuist om het hele proces van de secularisatie over ons heen te laten komen als een soort noodlot, alsof het een dodelijke ziekte is, waarvoor geen medicijn bestaat. Het evangelie dat ons in Christus gegeven is, is net zozeer een bevrijdende boodschap voor onze moderne gesecculariseerde wereld en voor de moderne gesecculariseerde mens, als het dat was voor mensen in vroegere tijden. Maar het is alleen zo dan een bevrijdende boodschap, als wij het hele evangelie verkondigen. Een aangepast evangelie is een doodlopende straat. Maar hoe zullen we dit evangelie nu doorgeven aan de moderne mensen?

We moeten altijd daar beginnen waar de mensen die we willen bereiken zich bevinden, dat wil dus in ons geval zeggen: in de gesecculariseerde cultuur van West-Europa. Juist 'ons geval' is bijzonder moeilijk. Gesecculariseerde mannen en vrouwen van onze tijd schijnen tot mi irreligieus te zijn. Ze hebben geen enkel altaar en zeker niet een altaar dat gewijd is aan 'een onbekende god'. Er schijnt geen enkel 'aanknopingspunt' te zijn tussen de moderne gesecculariseerde mens en de christelijke boodschap van een transcendente God die zichzelf in Jezus Christus geopenbaard heeft. Is dit niet een hopeloze situatie?

Waar moeten we dan beginnen? Ik herhaal: daar waar deze mensen zich bevinden: in een gesecculariseerde wereld. Het mag een wereld zijn die gekarakteriseerd wordt door referentieverlies, relevantieverlies en transcendentieverlies, maar dit verandert niets aan het feit dat zij die in de wereld leven mensen zijn en dat ze als mensen niet kunnen ontkomen aan de existentiële vragen, die hun eigen leven raken: Waar kom ik vandaan? Waarheen ben ik op weg? Wat is & zin van mijn leven? Hoe kom ik klaar met zulke existentiële problemen als ziekte, het overlijden van een geliefde, eenzaamheid, mijn eigen dood?

Het zou niet verbazen als Paulus, gesteld dat hij een gehoor in onze West-Europese wereld moest toespreken, zou beginnen met dit soort vragen en problemen. Het mag waar zijn dat de moderne mens alle gevoel voor transcendentie heeft verloren, toch kan hij het niet nalaten deze vragen te stellen, die – misschien wel op een negatieve manier – in de richting van transcendentie wijzen. En het zou me helemaal niet verbazen, als Paulus in zo'n geval zijn gesecculariseerde hoorders opnieuw zou wijzen op de God die deze hele wereld geschapen heeft, en die ook deze hoorders in het leven heeft geroepen en niets liever wil dan hen meenemen naar zijn toekomst. En als de moderne mens Paulus zou vragen hoe hij dat allemaal weet, dan zou de apostel ongetwijfeld opnieuw wijzen op Jezus Christus, die na zijn lijden en zijn dood door God uit de dood opgewekt is, niet om naar dit leven terug te keren, maar om het nieuwe, eeuwige Koninkrijk dat God beloofd heeft, binnen te gaan.

Ongetwijfeld zullen ook vandaag veel mensen, als ze deze boodschap horen, spotten, zoals sommige inwoners van Athene deden, maar anderen zullen misschien zeggen: 'Dat is interessant; daar zouden we u nog wel eens over willen boren'.

Ik ben ervan overtuigd, dat we ons niet al te druk moeten maken over het feit dat er nauwelijks een aanknopingspunt is tussen de gesecculariseerde mens en het evangelie. De religiositeit van mensen biedt echt geen beter aanknopingspunt dan de ongodsdienstigheid van veel moderne mensen. Om eerlijk te zijn zou de godsdienstigheid van een mens wel eens het grootste struikelblok voor het evangelie kunnen zijn, omdat deze religieuze mensen gelooft dat hij God al in en door zijn eigen religiositeit kent. Misschien neemt hij Jezus Christus wel op in zijn religie als het ideaalbeeld van deze religie.

Het evangelie heeft onze religieuze aanknopingspunten met nodig. Het schept zijn eigen aanknopingspunt, zijn eigen landingsplaats. En het doet dit omdat het een instrument in de hand van de Heilige Geest is. Jezus heeft ons niet alleen het evangelie van zijn kruis en opstanding nagelaten, maar Hij heeft ook de Heilige Geest als zijn getuige gezonden (Joh. 15 : 26). 'Het is de Geest wiens getuigenis het getuigenis van de kerk mogelijk maakt (Joh. 15 : 18-27). De Geest is [ook] de aanklager die de fundamentele axioma's van onze cultuur onder kritiek stelt (Joh. 16 : 7-11).'

Willen Hervormden wel samen op weg?

Ds. B.J. Vreeswijk vertelt in het Gere-

formeerd Weekblad van 24 november jl. over de besprekingen op de **Her-vorm& synode van midden novem-ber**. Alle 75 classes **hadden een reac-tie gegeven** op de Samen-op-weg-plannen. Een **commissie** bundelde de-ze en kwam tot een aantal **conclusies** en **aanbevelingen**.

A. De commissie concludeert dat er **voor** het ongewijzigd **verdergaan** naar de **met** de kerkorde VPKN beoogde vereniging van de drie **ker-ken op dit moment** bij de **classicale** vergaderingen onvoldoende draagvlak blijkt te bestaan.

B. De commissie concludeert **dat** – **voor** wat de NHK betreft – er voor het proces van vereniging van de drie kerken **meer tijd nodig is dan tot nog toe was voorzien** en **wense-lijk** werd geacht.

Daarnaast bestaat blijkens de **consi-deraties ook de wens om in de voortgang van het verenigingspro-ces nadrukkelijker 'federatieve ele-menten' op te nemen.**

C. De commissie concludeert dat er in de **classicale** vergaderin-gen voldoende draagvlak is om verder te werken aan het proces van eenwording, **respectievelijk** hereniging van de NHK, de **GKN** en de **ELK**, **zij het op lan-gere termijn.**

D. De commissie concludeert dat – **al is er op** onderdelen van de **kerk-orde kritiek op** de gemaakte keu-zen – **de bezwaren tegen** de voorge-stelde **tekst van de KO-VPKN niet van dien aard zijn** dat deze een be-letsel **vormen** voor het voortzetten van de **behandeling** ervan.

In de lijn van deze conclusies is een aantal **aanbevelingen** gedaan, waarbij **geadviseerd** wordt **met** na-me **an** de volgende onderwerpen **aandacht te besteden**: de naam van de **verenigde kerk**, de **passage be-treffende de verhouding van kerk en Israël**, de **notie van het genade-verbond**, de **figuur van de geboorte-leden en het opnemen van een &-kel** over het huwelijk.

Hoe zijn de conclusies nu getrok-

ken? Is **dat** een **éénsluidende** inter-pretatie?

Op dit punt kwamen de menings-verschillen op de synode vergade-ring duidelijk naar voren. De KOA concludeerde dat 33 classes voor fusie **zijn**, voor federatie als groei-model 7, voor federatie als eind-doel 9, voor federatieve momenten 14, **tegen fusie en federatie 3, niet uitgesproken** 9 classes.

Was de vraag wel of **niet** voor fusie of federatie **aan de classes** gesteld? Neen.

Ds. Vreeswijk stelt, dat niet duidelijk is wat in de verschillende reacties on-der 'federatie' verstaan wordt. De sy-node wilde dat ook **niet** verder na-gaan. De **schrijver** meent, dat **SoW** voor de **meerderheid** van de synode een heilig moeten is.

Individueel **zeggen synodeleden**: we kunnen **jullie niet missen**. In de **besluitvorming** merk je er **weinig of niets** van.

Elk **besluit** vermeldt de **komende** samenwerkingen **grijpt** daar al op vooruit. Op de afslag **SoW** staan de **besluiten** en de **voornemens in de file**. De **rijbaan Nederlands Her-vormd** ligt **w** verlaten bij. Er rijdt nog **een** enkele oldtimer **als** een **her-innering aan vervlogen tijden**. (...)

Laten we wakker zijn. **Laet** het hoofdbestuur van de **Gereformeer-de Bond** wakker zijn. **Straks verlie-zen** we met uitgesproken **oude her-halingen** onze kerk **of** de leiding van **onze gemeenten**.

Mij bekruipt het bange gevoel dat de midden-orthodoxe slang zich om de anti-**SoW** prooi **heeft ge-kronkeld**. **Langzaam** wordt de **om-strengeling** benauwender. **Of** en zo **ja**, wanneer de laatste adem **eruit gaat** weet ik niet. **Dat** de stokslagen van **oppasser moderamen** hard ge-noeg zijn **om** dit te **verhinderen**, ge-loof ik niet.

Er zal wel hulp van een andere **zij-de** moeten komen.

Of daarvoor veel gebed is?

Dat antwoord mag u, **mogen de ker-keraden** geven.

Rechtvaardige en zondaar

In het november-nummer van Nader Bekeken schrijft **ds. H.J. Boiten** een ar-tikel **Blijf je zondaar tot je dood?** De predikanten **Brink** en **Wesseling** be-spraken in het Nederlands Dagblad de opvattingen van de **Chinese Watch-man** Nee, die redacteur **Kamsteeg** sterk aanspreken. Uit de **vergadering** van **gelovigen** werd hierop **gereageerd** d m **mr. H.P. Medema** en p f . **dr. W.J. Ouwenel**. Zij wijzen de gedach-te af, dat je **zondaar blijft tot je dood**. Je wordt immers verlost uit de macht van de zonde en uit de macht van de duivel?

En **staat** dat **niet ook in Zondag 1 van onze Heidelbergse Catechismus** en in Dordtse Leerregels V,1?

Toch **pkit ik niet** voor de conclusie dat **we** nu geen zondaar blijven tot **onze** dood, &t de **oude mms** niet meer bestaat. Die conclusie gaat ge-reformeerden een **brug** te ver. God verlost in Christus en **door zijn** Geest **gelovigen** wel van de **tiran-nie en slavernij van de zonde**, maar Hij verlost hen in **dit leven** niet he-lemaal van het **vlees en het lichaam** van de zonde, vervolgen de Dordtse **Leerregels**.

Die werkelijkheid belijden we on-oophoudelijk. En **dan spreken** de DL vervolgens niet slechts **over** een **mogelijkheid** tot **zondigen**, terwijl het niet zou hoeven. Zij leren de **werkelijkheid** van dagelijkse zon-den. 'Door dit **vlees en lichaam** van de zonde **zondigen** zij in hun zwak-heid elke dag weer en zelfs aan de beste werken van de heiligen kle-ven gebreken. Dit geeft hun voort-durend reden zich voor God te ver-ootmoedigen en hun toevlucht tot de gekruisigde Christus te **nemen**' (DL V,2).

Het is niet de ongelovige, maar ik **ben** het als gelovige in Christus en verlicht door zijn **Geest**, die in zon-dag 2 van de **Heidelbergse Cate-chismus** belijdt, &t ik naar mijn **aard** erop uit **ben** om God en mijn **naaste** te **haten**. Ik belijdt mijn zon-daar-zijn, mi jn **oude mens-zijn**. Te-gelijk bezing ik mijn wedergeboor-

te door de Geest van God. Simul peccator, simul justus (tegelijk zondaar en rechtvaardige). Heerlijk is het om spreken over de gelovigen als rechtvaardigen in Christus (A. Janse, *Van de rechtvaardigen*, Rijswijk 1962). Tegelijk belijd ik tot mijn verootmoediging voortdurend in Christus te schuilen, dat ik een zondaar ben.

Door de kracht van Christus wordt – dat is een levenslang proces – onze oude mens met Hem gekruisigd, opdat de slechte begeerten van het vlees in ons niet meer regeren – hun macht en tirannie is voorbij, ze zijn er nog wel (HC zd. 16). In zong & 23 klaagt het geweten van de gelovige mij aan, nee, niet dat ik helaas nog de mogelijkheid heb tot zondigen, maar dat ik tegen alle geboden van God zwaar gezondigd heb en &t ik nog altijd uit ben op elk kwaad. Het is precies andersom dan Kamsteeg beweert. Alléén als ik als gelovige in Christus ben, komt antwoord 60 in het vizier, de aanklacht van het geweten en het geschenk van Christus. Simul peccator, simul justus. Toch schenkt God mij alles in Christus, de volkomen betaling, gerechtigheid en heiligheid van Christus. Onze beste werken zijn allemaal onvolmaakt en met zonde bevlekt. In de afsterfing van onze oude mens zijn we oprecht bedroefd, dat we God door onze zonden vertoornd hebben. Dat het afsterven een proces blijkt uit het vervolg, dat we deze zonden hoe langer hoe meer haten en ontvluchten. Groeien in geloof is kennelijk ook groeien in haat, vlucht en droefheid. Simul peccator, simul justus. Onlosmakelijk zit aan het gelovig afsterven vast de hartelijke vreugde in God en door Christus met de lust en liefde in alle goede werken te leven (HC zd. 33). Dagelijks bidden we om brood. Even dagelijks bidden we om vergeving van onze schulden. Niet de goddelozen, maar aangenomen, gelovige kinderen van God bidden dit. Wil ons, arme zondaren, om het bloed van Christus geen van onze misdaden toerekenen en ook

niet de slechtheid die altijd nog in ons is (HC zd. 51). De belijdenis spreekt voortdurend hierin de Schrift na. Simul justus: Wij dan gerechtvaardigd uit het geloof (Rom. 5 : 1) en: Een ieder, die uit God geboren is, doet geen zonde. Simul peccator: Indien wij zeggen, dat wij geen zonde hebben, misleiden we onszelf en de waarheid is in ons niet (1 Joh. 1 : 8).

Bevrijd van de tirannie en macht van de zonde, zijn we rechtvaardigen en zondaars, omdat we niet geheel verlost zijn van het lichaam en vlees van de zonde. Dit zondarzijn is voor de gelovigen in dit leven niet een gepasseerd stadium. Wie dit loochent en stelt dat onze oude mens niet meer bestaat, dat gelovigen niet meer hoeven te zondigen, maar dat zij alleen de mogelijkheid hebben tot zondigen, gaat in tegen de Heilige Schrift en de gereformeerde belijdenis. Zo iemand moet zich realiseren dat de waarheid niet in hem is.

De vraag dringt zich op: wie trekt Watchman Nee naar zich toe? Is het juist om Watchman Nee als het ware op een gereformeerde manier te interpreteren, zoals Kamsteeg de indruk wek? Of behoort deze wangelist begrepen te worden tegen de achtergrond van Darby, zoals Medema en Ouweneel dit willen? Ontvutsend vond ik dat Medema en Ouweneel schreven dat Watchman Nee het Darbisme beschouwde als een grotere herleving dan de Hervorming. De bijval van Medema en Ouweneel maakt duidelijk, &t je je niet al te gemakkelijk van de kritiek van Brink en Wesseling kunt afmaken.

Geloof als fundament van kennis

Dr. G. van den Brink besloot zijn artikelenreeks over geloof en kennis in het Gereformeerd Weekblad van 24 oktober jl. Uit dit laatste artikel het volgende:

Sedert de Verlichting is aan christenen voorgehouden dat hun geloof

in God alleen dan redelijk is, wanneer zij er strikte bewijzen voor aan kunnen voeren. *How do you know?* (hoe weet je dat?) – dat is de vraag die vanaf die tijd onophoudelijk in allerlei toonaarden gesteld wordt. i-iet gebouw van het geloof moet hecht gefundeerd zijn op de pijlers van wetenschappelijk verantwoorde bewijsvoering, anders deugt het niet. Het spreekt immers niet langer vanzelf dat God er is en dat het Evangelie waar is.

Betoverende werking

Langzaam maar zeker is heel onze cultuur doortrokken geraakt van deze gedachte. Het is wat men wel noemt een 'paradigma' geworden. Dat wil zeggen dat er een betoverende werking van uitgaat, die het heel moeilijk maakt om aan de gevoelsmatige aantrekkingskrachten van te ontsnappen. Zodoende hebben ook vele christenen, onder wie vele theologen, zich door deze eis van de Verlichting laten gezeggen. Dat gebeurde en gebeurt op twee manieren. In de eerste plaats door positief op de roep om wetenschappelijke verantwoording in te gaan, en te zoeken naar redelijke gronden voor het geloof. Alleen voorzover het geloof vanuit deze gronden verantwoord kan worden, acht men het dan houdbaar. Vaak levert dat een enorme versmalling (om niet te zeggen verminking) op van de geloofsinhoud. Een voorbeeld van iemand bij wie dat het geval is, is prof. Kuitert. Hij is typisch een modern theoloog, dat wil zeggen een Verlichtingstheoloog: het geloof moet redelijk verantwoord kunnen worden vanuit de algemeen-menselijke ervaring. En wat niet op deze wijze verantwoord kan worden (zoals de klassiek-gereformeerde Schriftbeschouwing), moet zonder meer overboord. (...)

De ineenstorting van het funderingsdenken

Opmerkelijk is nu, dat dit zo solide ogende huis van het funderingsdenken juist de afgelopen decennia

grotendeels is ingestort. Weliswaar nog niet zozeer in wetenschap en samenleving, maar wel daar waar dit soort veranderingen altijd het eerst plaatsvindt, nl. in cultuur en filosofie. Het zijn met name de zogeheten 'post-moderne' denkers die hiervoor verantwoordelijk zijn. Zoals post-christelijk wil zeggen, dat men het christendom van zich afgeschud heeft, zo duidt 'post-modern' aan, dat men zich aan de moderniteit, d.w.z. aan het Verlichtingsdenken ontworsteld heeft. Deze post-moderne denkers, die door-gaans bepaald niet van christelijke sympathieën verdacht kunnen worden, leveren toch forse kritiek op de ongehoorde pretentie waarmee men sinds de Verlichting de menselijke rede op de troon meende te kunnen zetten. Zo keren zij zich krachtig tegen de opvatting, dat ook godsdienstige en morele overtuigingen zich zouden moeten verantwoorden voor de rechtbank van de rede.
(...)

Geloof als fundamentele kennis
Welnu, zo betogen sinds de jaren '80 invloedrijke Amerikaanse christen-filmfen onder aanvoering van Alvin Plantinga, als het funderingsdenken in deze strakke vormonjuist is, waarom zou het christelijk geloof dan nog onder het juk ervan door moeten? Waarom zou het geloof pas dan redelijk verantwoord zijn, als het bewezen kan worden? Het ligt veel meer voor de hand dat het geloof juist deel uitmaakt van het fundament van onze kennis, waar bewijzen helemaal niet aan de orde zijn. Zoals we zonder strikte bewijzen weten, dat onze zintuigen ons gewoonlijk met bedriegen en dat de wereld dus werkelijk bestaat, zo is ook het geloof een soort zintuig waardoor we weten dat God er is, en dat Hij is zoals Hij Zich aan ons openbaart. We hoeven dan niet stapje voor stapje naar het geloof toe te redeneren, maar we kunnen er juist van uitgaan. Precies zoals iedereen er (doorgaans zelfs onbewust) van uitgaat, dat on-

ze zintuigen betrouwbaar zijn.
(...)

De kennis van het geloof wortelt immers niet in het verstand, maar in het hart, om van daaruit heel het leven te doortrekken. Dat laatste gebeurt nu altijd mg gebrekkig en ten dele, omdat onze kennis van

God uiteindelijk nog door vele m- vels omgeven is. Maar als eenmaal het geloof overgaat in aanschouwen, dan zal volmaakte kennis samenvallen met volmaakte liefde. Want 'alsdan zal ik kennen, gelijk ik ook gekend ben...' (1 Kor. 13 : 12)

ZENDING DICHTERBIJ

Een Reeks over zending!

Dr. L.J. Joosse (red.)

'Leren hoe hij wand'len moet'

Over woord en daad in de zending

117 pag., ing., f 16,95, nr. 1

Dr. Chr. Fahner (red.)

Volken in beweging

Over heilsverwachting en messianisme bij de volken

88 pag., ing., f 16,50, nr. 2

Dr. L.J. Joosse (red.)

Uitstralen is werven

Over missionaire opbouw van de gemeente

128 pag., ing., f 16,95, nr. 3

Dr. W. van Heest (red.)

'Beminnen om der vaderen wil'

Israël en de zending

plm. 120 pag., ing., f 16,95, nr. 4

in voorbereiding

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

